

Wprowadzenie

Teksty zebrane w niniejszym tomie stanowią wielce interesujący przykład interdyscyplinarnego ujęcia przemian, jakie możemy dziś zaobserwować w rozmaitych obszarach życia społecznego oraz związanych z nim instytucji. Ich wspólnym mianownikiem wydaje się być proces transformacji tradycyjnych struktur społecznych w stronę porządków znacznie bardziej zróżnicowanych. Owa zmiana dotyka dziś zarówno wielkie struktury regulujące wymiar normatywny, jak i małe struktury związane z wymiarem mikrospołecznym. To właśnie w tym ostatnim przypadku omawiana zmiana jest najbardziej odczuwalna dla ludzi uczestniczących w życiu społecznym, zarówno w Polsce, jak i w innych krajach na świecie. Prezentowane w niniejszym tomie artykuły poruszają z tego też powodu problemy, które odnoszą się do bezpośredniego doświadczenia zmiany społecznej przez jednostki. Perspektywa ta nie tylko zezwala na przyjrzenie się bliżej temu, jak owe procesy zmiany zostają zinternalizowane, lecz również jak zyskują one swój społeczny rezonans w najbardziej newralgicznych obszarach życia społecznego. Dyskusje związane z problematyką społeczną łączy dziś bowiem także wyraźny trop humanistyczny. Dotyka on nierzadko problemu rozwoju i tożsamości, które w dobie współczesnych przemian ulegają często zachwianiu w swych tradycyjnych ramach. Poszukiwanie nowych dróg i rozwiązań przez humanistykę wyznacza horyzont społecznego zaangażowania nauki, co odzwierciedlają również zawarte w tym tomie teksty. Analiza humanistyczna dokonywana jest zatem dzięki podjęciu się przez ich autorów wyzwania zobrazowania bieżących debat i działań skupionych wokół pytania o rolę i miejsce człowieka w zmieniającym się szybko świecie. Uzyskane w ten sposób informacje na temat istotnych szczegółowych fenomenów rzeczywistości współczesnej zezwalają na odsłonięcie różnych mechanizmów, np. społecznej integracji.

W tym kontekście tom otwiera tekst Krzysztofa Brzechczyna, w którym odnajdujemy rekonstrukcję obrazu ruchu „Solidarności” uwidaczniającego się w rozmaitych źródłach literaturowych. Autor ukazuje fenomen „Solidarności” w świetle pytania o możliwość ujęcia tego ruchu w perspektywie statycznej lub dynamicznej.

Dokonyuje on tego poprzez zastosowanie w swoim warsztacie metodologicznym kilku wybranych pojęć analitycznych. Należą do nich takie terminy, jak: powstanie, obywatelskość, nowoczesność, religijność, republikanizm czy ruch społeczny. Zastosowanie tych terminów w analizie danych literaturowych związanych z ruchem „Solidarności” zezwala na przybliżenie czytelnikowi najważniejszych aspektów, w których ruch ten zyskał swój ostateczny kształt i wpłynął na uformowanie się głównych wymiarów interpretacyjnych. I w taki właśnie sposób autor rozpatruje omawiany ruch jako odpowiednio: ruch insurekcyjny, obywatelski, religijny i moralny, republikański, rewolucyjny, społeczny oraz rewolucję egzystencjalną. Wskazane wymiary osadzają ten fenomen rozmaicie w dwóch wskazanych wcześniej perspektywach. Przykładem perspektywy statycznej może być zatem ruch społeczny lub republikański. Z kolei perspektywa dynamiczna znacznie lepiej opisuje „Solidarność” w kategoriach ruchu obywatelskiego lub rewolucji egzystencjalnej.

Następujący po tekście Krzysztofa Brzechczyña artykuł Sylwii Jaskulskiej porusza całkiem inny temat, lecz także sytuuje się w kontekście ważnych debat społecznych toczonych w rejestrze kategorii rozwoju. Jaskulska podejmuje się analizy roli, jaką odgrywają specyficzne stany przejściowe w procesach dorastania. Z perspektywy dyskursu dorosłości autorka przybliżyła tę problematykę, wychodząc z założenia, że dostrzeżenie potencjału, jaki niesie ze sobą proces dorastania, może przynieść wymierne korzyści poznawcze. Autorka przedstawia omawianą problematykę poprzez pryzmat teorii rytuałów przejścia Arnolda van Gennepa oraz koncepcji „wyłaniającej się dorosłości” Jeffreya J. Arnette’a. Wykorzystanie tych dwóch narzędzi analitycznych zezwala na wieloaspektowe potraktowanie tematyki rozwojowej i problemu dorosłości w kontekście przemian współczesności. W szczególności naświetlone zostają tu konsekwencje społeczne, np. rodzące się we wspomnianych procesach nierówności. Mechanizmy ich rytualizacji w momencie przechodzenia z jednego poziomu statusowego w drugi są rozpatrywane przez Jaskulską w optyce teorii kapitału Pierre’a Bourdieu. Cennym i nieoczywistym wnioskiem, jaki nasuwa się z przeprowadzonej w tym tekście analizy jest stwierdzenie, iż tematyka adolescencyjna pozostaje źródłem nie tyle wiedzy na temat, jak wyhamowywane są partykularne potencjały, ile znacząco bardziej, jak związane z przejściem w dorosłość stany zawieszenia mogą generować pewne dalsze potencjały rozwojowe.

Pozostając w tematyce edukacyjnej, na uwagę zasługuje artykuł autorstwa Tomasza Gmerka. Jest on poświęcony rozwijaniu kompetencji językowych wśród dzieci z tubylczych mniejszości etnicznych. Egzemplifikację postawionego przez autora problemu stanowi Kanada. Kraj ten zamieszkiwany jest przez społeczność Inuitów, której tożsamość etniczna i jej przemiany posiadają wyraźne konsekwencje w polu edukacji. Pojęcie tożsamości wydaje się być dzisiaj zresztą kluczowym terminem operacyjnym w wielu kontekstach społecznych. Gmerek ukazuje procesy jej formowania się wśród społeczności Inuitów w odniesieniu m.in. do aspektu

językowego. To język jest obecnie dla tej grupy jednym z najważniejszych, jeśli nie najważniejszym, wymiarem, w którym tożsamość etniczna zostaje zachowana i jest pielęgnowana w kontraście do rozmaitych czynników akulturacyjnych. Edukacja językowa odgrywa w tym przypadku istotną rolę w zachowaniu tradycji lingwistycznych i umocnienia tym samym autoidentyfikacji Inuitów jako wspólnoty.

Kolejny tekst, autorstwa Jaremy Drozdowicza, podejmuje zbliżony problem, choć przenosi kontekst, w którym się on rozgrywa do Polski i Europy. Nadrzędnym pytaniem, jakie się w tym przypadku ujawnia, jest kwestia gwałtowanych zmian polskiej i innych zachodnich tożsamości narodowych w obliczu zarysowanej wcześniej transformacji tradycyjnych struktur społecznych i kulturowych, jak również społeczne reakcje wywołane tą zmianą. Dający się zaobserwować współcześnie neokonserwatywny zwrot w zachodniej polityce i nastrojach społecznych ukierunkowany jest głównie na zagrożenia płynące rzekomo z takich źródeł, jak zjawiska migracyjne. Narodowe tożsamości pozostają przez to polem, w którym toczony są nierzadko specyficzne „wojny kulturowe” mające klarowny efekt polityczny. Tekst ten przybliży zatem również problem współczesnego politycznego populizmu.

Dwa ostatnie artykuły, autorstwa Juliusza Iwanickiego oraz Beaty Iwanickiej, stanowią efekt wystąpień tych autorów na XXIV Światowym Kongresie Filozoficznym, jaki odbył się w Pekinie 13 sierpnia 2018 r. Artykuł Beaty Iwanickiej poświęcony został problemowi filozofii doświadczenia znajdującej swoje zastosowanie w przypadku matek dzieci niepełnosprawnych. Autorka uznaje bowiem kategorię doświadczenia za wyjściową dla zrozumienia, jak życiowe biografie takich osób mogą zostać skonceptualizowane, zarówno w ujęciu nauk społecznych, jak i nauk o edukacji. Wyraźnie zaznaczony w tym tekście empiryzm podejścia jest w dużym stopniu uargumentowany pod względem teoretycznego osadzenia filozofii doświadczenia w zachodniej tradycji badań humanistycznych, takich jak pragmatyzm czy fenomenologia. Z kolei artykuł Juliusza Iwanickiego przybliży kwestię postaci chrześcijańskich pojawiających się w polskiej filozofii klasycznej, jak i w myśli postsekularystycznej. Przeciwwstawienie tych dwóch nurtów filozoficznych pokazuje, jak dalece fascynacja tropami chrześcijańskimi uwidacznia się w rozmaitych dyskusjach na temat bieżącej kondycji świata.

Zebrane w tym tomie teksty można traktować jako jeden z głosów w wielce zróżnicowanej teoretycznie, metodologicznie i dyscyplinarnie dyskusji na temat stanu współczesnych społeczeństw oraz kierunków, w których zmierzają procesy zmiany opisane w zawartych tu artykułach. Udzielenie odpowiedzi na rodzące się przy tym pytania nie jest z pewnością łatwym zadaniem, niemniej intelektualny wysiłek związany z naukowym etosem jest koniecznym krokiem, jaki należy podjąć w celu nie tylko ich przybliżenia i rekonstrukcji, ale też głębszego zrozumienia.

Jarema Drozdowicz

